

יוצא לאור לפרשת שמות ה'תשפ"ג - "שנת הקהל"
(מספר 13)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

בעניני גאולה ומשיח

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה
ה' תהא שנת נפלאות בכל
שנת הצד"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אם זה מצב דלילה, "הבאים מצרימה"), כך שהרגע האחרון דהגלות והנקודה האחרונה דהגלות נעשים רגע ראשון ונקודה ראשונה דגאולה,

ומימי חייך" בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אם הוא כבר למעלה משבעים שנה וכיו"ב), עובר כאו"א מישראל מיד - בתכלית השלימות, "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין"⁴, בהמשך ד"כל ימי חייך" בימות המשיח, וחיים נצחיים שיהיו אז.

ובנוגע לפועל הכוונה היא, שהעבודה דבנ"י עתה צריכה להיות "להביא לימות המשיח", גלות כבר תיכף בפועל איך שהמצב ד"הבאים מצרימה" בגלות הוא באמת מצב ד"גאולת ישראל", עי"ז שמתכוננים בעצמם ומכינים אחרים למצב ד"ימות המשיח".

כולל ובמיוחד - בקשר עם יום ההילולא דהרמב"ם - ע"י שמתחזקים ומוסיפים בלימוד ספר משנה תורה להרמב"ם . . ובפרט - בספר הרמב"ם עצמו - הלכות מלך המשיח⁵, בשני הפרקים האחרונים דהלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

ונוסף ללימודו בזה, להשפיע גם על עוד בנ"י מסביבתו, אנשים נשים וטף, באופן ד"והעמידו תלמידים הרבה"⁶, ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, שע"י עצם ההחלטה בדבר יקבלו תיכף ומיד את השכר, הקיום בפועל של דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁷, שלאחר שישנו כבר "המלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'" - שאז "בחזקת שהוא משיח" - שכבר יהי' מיד "משיח בודאי", עי"ז ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו".

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to: <http://www.torah4blind.org>
To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

מפתח ותוכן

פרשת שמות

און נוסף צו דעם אייגענעם לימוד בזה, זאל מען זען אויך משפיע זיין אויף אַנדערע אידן אַרום זיך, אנשים נשים וטף, באופן פון ״והעמידו תלמידים הרבה״⁶, ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, אַז דורך דער עצם החלטה בדבר זאל מען תיכף ומיד באַקומען דעם שכר, דער קיום בפועל פון דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁷, אַז לאחרי וואָס מ'האַט שוין דעם ״מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו״. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה' – וואָס ער איז ״בחזקת שהוא משיח״ – זאל ער שוין גלייך ווערן ״משיח בודאי״, דורך דעם וואָס ״עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל״. ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו".

(משיחות ש"פ שמות, כ"א טבת תשנ"ב)

כמדובר ריבוי פעמים דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנוסף ע"ז שכבר ״כלו כל הקיצין״¹, כבר עשו בני תשובה, וסיימו הכל, כולל גם – ״לצחצח הכפתורים״, וצריך רק שהקב"ה יפתח את עיניהם של בני שיראו שהגאולה האמיתית והשלימה כבר ישנה, ויושבים כבר לפני שולחן ערוך, בסעודת לויתן ושור הבר² וכו' וכו'.

מזה מובן . . בדורנו זה ובזמננו זה, לאחרי שכבר סיימו הכל (כנ"ל), ישנה הבטחה גמורה בתורה, שבטח יהי ״(תזכור יום צאתך ממצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח״³,

ובפשטות – שלא זקוקים להפסק ח"ו בין ״כל ימי חיך״ ו״ימות המשיח״ (כמו שהי' אצל בני בכל הדורות שלפני דורנו זה), אלא ״כל ימי חיך״ דכאו"א מישראל, חיו הגשמיים כנשמה בגוף, כוללים בפשטות (גם) ״ימות המשיח״ בלי הפסק, מכיון שהגאולה באה תיכף

(6 אבות פ"א מ"א.
(7 הלי' מלכים ספי"א.)

א. בגאולה העתידה - כולם יגאלו 3

אהי' לאשר אהי' ביחידים אבל במרובים על כרחם (שמו"ר פ"ג ו'). בגאולת מצרים - בחי' "בן" - לא נגאלו כל ישראל; בגאולה העתידה - לאחרי הבחירה דמ"ת - יגאלו כל ישראל

ב. להביא את ימות המשיח בכל ימי חיך 10

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" - "ע"ש גאולת ישראל"; כיצב הירידה למצרים גם היא חלק מהגאולה, כי גם בתוך הגלות ממשיכים הגאולה; ביאור במשנה ספ"ק דברכות "א"ר אלעזר ב"ע הרי אני כבן שבעים שנה כו' להביא לימות המשיח"; הקשר להילולא דהרמב"ם שזה הי' אופן עבודתו; הוראה בענין החינוך

הוספה / בשורת הגאולה

ג. משיחות ש"פ שמות, י"ט טבת ה'תשנ"א 24

"כלו כל הקיצין" וכבר עשו תשובה; שומעים ממה רבינו שבדורנו שכבר סיימו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים", ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח; יש לעודד ולחזק רוחם של בני ע"י ההכרזה שהקב"ה אומר "פקד פקדתי אתכם", ומשיח צדקנו "עומד אחר כתלנו" ו"הנה זה בא", ויש להתכוון לקבל פניו ע"י ההוספה בקיום התומ"צ

ד. משיחות ש"פ שמות, כ"א טבת ה'תשנ"ב 25

"כלו כל הקיצין" וכבר עשו תשובה וכבר סיימו הכל, גם "צחצוח הכפתורים", וצריכים רק שהקב"ה יפתח עיניהם של ישראל שיראו שכבר ישנה הגאולה, ויושבים אצל השולחן ערוך בסעודת לויתן ושור הבר כו'; מ"ימי חיך" בזמן ומקום זה נכנסים תיכף להחיים דימות המשיח וחיים נצחיים בלי שום הפסק כלל ח"ו; להכין את עצמו ואחרים להמצב דימות המשיח; לימוד הלי' מלך המשיח; יה"ר שלאחרי שישנו כבר ה"מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'" שהוא "בחזקת שהוא משיח", שיהי' מיד ה"משיח בודאי"

Reprinted with permission of:
"Vaad L'Hafotzas Sichos"

by:

Moshiach Awareness Center,
a Project of:

Enlightenment For The Blind, Inc.
602 North Orange Drive.
Los Angeles, CA 90036

Tel.: (323) 934-7095
Fax: (323) 934-7092

<http://www.torah4blind.org>
e-mail: yys@torah4blind.org

Rabbi Yosef Y. Shagalov,
Executive Director

Printed in the U.S.A.

שמות

בגאולה העתידה – כולם יגאלו

והמוכן בזה הוא, דאף שהכתוב „ביד חזקה גוי אמלוך עליכם“ קאי על אופן הגאולות שמימי יחזקאל והלאה כולל גם גאולה העתידה, בכ”ז מרומות בו גם הגאולה דיציאת מצרים, כי גם גאולה זו היתה בזה האופן, שהקב”ה הוציאם ממצרים „ביד חזקה“ – בעל כרחם; אולם זה שהקב”ה השתמש, כביכול, ב”יד חזקה“ הי’ רק להכריח את „המרובים“ – כלל ישראל – אבל לא בנוגע ליחידים, וכמפורש במדרשי: שאותם הרשעים שלא רצו לצאת ממצרים מתו בשלשת ימי אפילה.

ב. והנה בהשקפה ראשונה הי’ אפשר לומר: מכיון שבפסוק זה, „אם לא ביד חזקה גוי אמלוך עליכם“ המכוון לגאולה העתידה, והמדרש לומד ממנו בשייכות לצי”מ – הרי, מאידך, יש ללמוד בענין הכתוב מגאולת מצרים על הגאולה העתידה, היינו שגם ה”יד חזקה“ שבגאולה העתידה אינה מיועדת אלא ל”מרובים“; ז.א. שהבטחתה של

א. עה”פ: „ויאמר אלקים אל משה אהי אשר אהי“ איתא במדרש: אמר ר’ יוחנן אהי לאשר אהי ביחידים אבל במרובים על כרחם שלא בטובתם כשהן משוכרות שיניהן מולך אני עליהם שנאמר: חי אני נאום ה’ אלקים אם לא ביד חזקה גוי אמלוך עליכם.

ופי’ המפרשים: דברי המדרש: ד”לאשר אהי“ – שמשמעו דזה ש”אהי“ לאלקים אינו (בדרך החלט ובכל אופן) אלא „לאשר אהי“, לאלו שאהי להם (בפועל) לאלקים, בבחירתם ובחפצם, ואם לא ירצו, בידם לפרוק עולו – לא נאמר זה אלא ביחידים; אבל הרבים לא אניחם לפרוק עול שמים כו’ שאפילו יחשבו לסור ממני ע”כ אמלוך עליהם. ולכן עם בני” שהיו במצרים, ע”ה שהיו ביניהם כו”כ רשעים אעפ”כ מכיון שהם מרובים הקב”ה גואלם.

(1) פרשתנו ג, יד.

(2) שמו”ר פ”ג, ו.

(3) אעפ”י שהוא להם שברון רוח וקהיון שנים (מת”כ שם).

(4) יחזקאל כ, לג.

(5) מת”כ. יפ”ת. פירוש מהר”ו.

(6) ראה שמו”ר פ”א, ל”ד. וראה לקמן הערות 25, 26.

(7) ראה גם במדרש (שמו”ר פ”ג, ב); „כך הבטחת את משה בין עושין רצונך בין לא עושין רצונך אתה גואלם“. ואף שהמדובר שם הוא במה ש”עתידים להכאיבני במדבר . . . ואעפ”כ איני נמנע מלגאלם“, הרי א”א לומר שבדרשא זו ס”ל כבדרשא הקודמת „אני רואה אותם . . . מקבלין

מ’האט שוין אלץ פארענדיקט (כנ”ל), האָט מען די הבטחה גמורה אין תורה, אַז עס וועט זיכער זיין „(תזכור את יום צאתך מארץ מצרים) כל ימי חיך . . . להביא לימות המשיח“³,

ובפשטות – אַז מ’דאַרף ניט אָנקומען צו אַ הפסק ח”ו צווישן „כל ימי חיך“ און „ימות המשיח“ (ווי דאָס איז געווען באַ אידן בכל הדורות שלפני דורנו זה), נאָר „כל ימי חיך“ פון יעדער איד, זיינע חיים גשמיים אַלס נשמה בגוף, זיינען כולל בפשטות (אויך) „ימות המשיח“ בלי הפסק, וואָרום די גאולה קומט תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אויב דאָס איז אַ מצב פון לילה, „הבאים מצרימה“), אַזוי אַז דער רגע האחרון פון גלות און די נקודה אחרונה פון גלות ווערט דער רגע ראשון און נקודה ראשונה פון גאולה,

און פון „ימי חיך“ בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח”ו (אפילו אויב ער איז שוין עלטער פון שבעים שנה וכיו”ב), גייט יעדער איד גלייך איבער – בתכלית השלימות, „ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“⁴, אין דעם המשך פון „כל ימי חיך“ בימות המשיח, און חיים נצחיים וואָס וועט דעמולט זיין.

ובנוגע לפועל מיינט עס, אַז די עבודה פון אידן איצטער דאַרף זיין „להביא לימות המשיח“, צו שוין גלייך מגלה זיין בפועל ווי דער מצב פון „הבאים מצרימה“ אין גלות איז באמת אַ מצב פון „גאולת ישראל“, דורך דעם וואָס מ’גרייט זיך אַליין און מ’גרייט צו אַנדערע צו דעם מצב פון „ימות המשיח“.

כולל ובמיוחד – בקשר מיט דעם יום ההילולא פון דעם רמב”ם – דורך מחזק זיין און מוסיף זיין אין לימוד ספר משנה תורה להרמב”ם . . . ובפרט – אין ספר הרמב”ם עצמו – הלכות מלך המשיח⁵, אין די לעצטע צוויי פרקים פון הלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

(3) ברכות יב, ב.

(4) ויק”ר פל”ב, ה. וש”נ.

(5) כ”ה הכותרת בדפוס וויניצהא רפד. שי.

תורתי . . . מעשה העגל . . . מכעיסין אותי בו אעפ”כ איני דנם לפי המעשים הנעתידיים לעשות אלא לפי הענין השתאי. כי מכיון שהבטיח „בין עושין רצונך בין לא עושין רצונך אתה גואלם“, מאי נפק”מ בזה אם דנם לפי המעשים השתאי או לא.

(8) ראה סנהדרין קה, א: א”ר נחמן כו’ ובפרש”י שם.

(9) להעיר מפרש”י סוף פרשתנו „ביד חזקה יגרשם מארצו: על כרחם של ישראל יגרשם כו”.

(10) שמו”ר פ”ד, ג. נתחומא וארא יד. פרש”י בא י, כב. וראה מכילתא ר”פ בשלח.

משיחת אחש”פ תשכ”ח, כ’ מנ”א תשל”ב. נדפס בלקו”ש ח”א שיחה א לפ’ שמות

(ה'תשנ"א), ר"ת (הי' תהא שנת) נפלאות אראנו.

ולכן, יש לעודד ולחזק את רוחם של בני ע"י ההכרזה שהקב"ה אומר בכל יום באופן דחדש ממש, פקד פקדתי אתכם, ומשיח צדקנו, עומד אחר כתלנו⁹, והנה זה בא¹⁰, ויש להתכונן לקבל את פניו ע"י ההוספה בקיום התומ"צ, כפס"ד הרמב"ם¹¹ (בעל יום ההילולא דכ"ף טבת, מוצש"ק זה) שע"י מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה.

(משיחות ש"פ שמות, י"ט טבת תנש"א)

9) שה"ש ב, ט.

10) שם ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

11) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

נח.

מ'האָט שוין גערעדט מערערע מאָל דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אז נוסף אויף דעם וואָס ס'איז שוין, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא שוין תשובה געטאָן, און מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט, כולל אויך – „צופוצן די קנעפלעך“, און מ'דאַרף נאָר האָבן אַז דער אויבערשטער זאָל אויפגעפּענען די אויגן פון אידן זיי זאָלן זען ווי ס'איז שוין דאָ די גאולה האמיתית והשלימה, און מ'זיצט שוין באַ דעם שולחן ערוך, בסעודת לוינתן ושור הבר² וכו' וכו'.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק . . . בדורנו זה ובזמננו זה, לאחר וואָס

1) סנהדרין צו, ב.

2) ראה ב"ב עד, ב ואילך. פסחים קיט, ב. ועוד.

התורה, „ושבת עד ה' אלקיך גוי' ושב ה' אלקיך גוי'¹¹, „שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין¹²“ נאמרה בנוגע למרובים ולכלל ישראל ולא בנוגע ליחידים.

אבל באמת אי אפשר לפרש כן: וכמפורש בפרש"י על הכתוב „ושב ה' אלקיך גוי'“ שהכוונה בזה לכאו"א בפרט, ובלשון רש"י: „אחז בידיו ממש איש איש . . . תלוקטו לאחד אחד בני ישראל¹³“ – והרי הבטחת הגאולה ואופנה „ושב ה'“ באה בהמשך וכמסובב מה „סיבה“ של הגאולה „ושבת עד ה' אלקיך“, „שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן“ היינו שגם בזה הוא – כאו"א בפרט.

וכן כתב אדמו"ר הזקן: שכאו"א מישראל, בודאי סופו לעשות תשובה . . . כי לא ידח ממנו נדח¹⁵.

ועפ"ז נכללו בזה גם כל הרשעים, אף אלה שלא ירצו לצאת מהגלות – שגם אותם יעורר הקב"ה בתשובה ויגאל אותם מהגלות וכמו שמצינו מפורש בכתובי: „והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו

17) ד"ה והי' ביום ההוא כו' תש"ג (סה"מ

אידיש עמ' 78). וראה ד"ה הנ"ל בלקו"ת (דרושים לר"ה ס, א).

18) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 252.

19) מכילתא בא יג, ח. יד (הובא בפרש"י יג, ח. אך שם: „לא היית כדאי להגאל“. ועד"ז הוא בירושלמי (פסחים פ"י ה"ד), „לא הי' ראוי להגאל משם לעולם“. והמובא בפנים הוא מהגש"פ.

*19) ראה תו"ת בא יב, כו.

20) כמבואר בכ"מ שהרשע – בכשרונו הוא שכן ל„חכם“, מ„התכמים המה להרע“.

21) ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ.

11) נצבים ל, ב-ג.

12) רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

13) וראה בארוכה לקו"ש ח"ט שיחה א' לפ' נצבים.

14) הל' ת"ת פ"ד ה"ג. תניא ספ"ל ט.

15) וראה בארוכה בהמובא ב„תשובות וביאורים“ סי' ה' שסו"ס כל אחד מישראל יזכה לחיי עוה"ב (תחה"מ), גם אותם שנאמר עליהם במשנת כל ישראל (סנה"ג, צ, א), ואלו שאין להם חלק כו"ו גם הם, נשמתם שהיא „נצר מטעי“ תקום לתחי' (בגוף אחר).

16) ישעי' כו, יג.

הוספה בשורת הגאולה

יב.

לפי כל הסימנים שבדברי חז"ל עומדים אנו בסוף זמן הגלות, לאחר ששכבר "כלו כל הקיצין"¹, וכבר עשו תשובה, ובלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (לפני עשרות שנים) שכבר סיימו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים"², ועומדים מוכנים (עמדו הכן כולכם) לקבל פני משיח צדקנו³.

* * *

גם לאחר קושי ואריכות הגלות האחרון במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה (שלא בערך לגלות מצרים במשך מאתיים ועשר שנה) – מציאותם של "בני ישראל" היא בעצם למעלה מגלות, וכל רגע נוסף שנמצאים בגלות ה"ז באופן דהבאים מצרימה"⁴, "כאילו אותו יום נכנסו למצרים"⁵, ועומדים הם בתוקף האמונה והבטחון שתיכף ומיד יקיים הקב"ה הבטחתו "פקד פקדתי אתכם"⁶ בגאולה האמיתית והשלימה, ובפרט כששומעים ממש רבינו שבדורנו⁷, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סיימו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו, ועאכו"כ לאחר שישנה גם השלימות דארבעים שנה, "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁸, ועומדים בשנת הנ"א

(1) סנהדרין צו, ב.

(2) שיחת שמה"ת תרפ"ט.

(3) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(4) שמות א, א.

(5) שמו"ר ריש פרשתנו (פ"א, ד). תנחומא שם ג.

(6) שמות ג, טז.

(7) ראה ב"ר פנ"ו, ז: "אין דור שאין בו כמשה". וראה זח"ג רעג, א. תקו"ז ת"ס (קיב,

רע"א. קיד, רע"א). תניא פמ"ד. שם אגה"ק ביאור לסי' ז"ך בסופו.

(8) תבוא כט, ג.

רשעים²⁵, ואפילו עובדי ע"ז²⁶, עד שגם ביציאתם ממצרים, "פסל מיכה עובר עמהם"²⁷ ובכ"ז וכו' לגאולת מצרים – ולמה לא נגאלו אלו שלא רצו לצאת ממצרים.

ד. ויובן זה בהקדים לבאר ענין כפרת יוה"כ – שדעת רבי²⁸ היא ש"על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יו"כ מכפר"²⁹, אמנם, "מודה רבי בכרת דיומא"³⁰ (כשעובר על האיסור של עינוי ומלאכה דיו"כ עצמו³¹) שאין יוה"כ פ מכפר ע"ז. ולכאורה גם בזה יש לתמוה: מכיון ש"על כל עבירות שבתורה יו"כ מכפר", היינו גם על עבירות חמורות³² – למה אינו מכפר, בכרת דיומא?"

שהקב"ה גאל את ישראל ממצרים הוא, כמ"ש בפרשתנו²²: "בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את בני גו", היינו מצד ההתקשרות של "אבינו" ובני" שהם "בנים למקום" – הרי מובן שכאו"א מבנ"י שהי' במצרים גם הפחותים ביותר ה"ה בכלל, "בני בכורי ישראל", כי התקשרות של אב ובנו היא טבעית ועצמית שאין בה שינוי וחילוף, וכמאחז"ל²³ "בין כך ובין כך אתם קרויים בנים" (ולכן) "להחליפם באומה אחרת איני יכול"²⁴ – וכיון שכן, מדוע לא נגאלו כל בני ישראל ביצי"מ?

ב) בגלות מצרים היו כמה סוגים של

(22) ד, כב"כג.

(23) ראה קדושין לו, א* (שו"ת הרשב"א ח"א סקצ"ד) רות רבא פתיחתא ג, וראה במדב"ר פ"ב, טו. ועוד.

(24) ואף שבקדושין שם מביא ע"ז פסוקים הנאמרים לאחר מ"ת, כן אין להקשות שבמאמרו¹ הנ"ל מדובר בעם ישראל בכללותו "להחליפם באומה אחרת איני יכול", ולא בנוגע לפרט של בני",

כי מכיון שבהיותם במצרים כבר נקראו בנים והתקשרות ואהבה זו של אב לבנו (- שאינה תלויה בדבר), הוא דבר שבטבע הבריאה, וכנראה גם באב ובן למטה*, הרי בטבע אין שינוי – בין קודם מ"ת לכמו שהוא לאחר מ"ת. וגם מובן שכאו"א הוא בן להקב"ה (וראה תניא פ"א ורפ"ב: דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע

יש שתי נשמות כו' ונפש השנית בישראל היא כו' כדכתיב בני כו') והתקשרות זו היא גם בנוגע ליהוד.

(25) ראה זח"ג קע, ב. וראה שמו"ר פ"א, ל. תנחומא פרשתנו י. פרש"י ב, יד.

(26) זהר שם. מכילתא שמות יד, כח. ילקוט ראובני שמות יד, כז. שמו"ר פמ"ג, ח. תנחומא תשא יד.

ואין לומר לפי שהיו "מרובים" – כי הרי ישראל (גם בהיותם במצרים) "הן מאמינים בני מאמינים" (שבת צו, א).

(27) ראה סנהדרין קג, ב. (ל"א של רש"י). תנחומא שם (עיי' עץ יוסף שם). שמו"ר פכ"ד, א. וש"י.

(28) יומא פה, ב. וש"י.

(29) מלבד פורק עול ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בבשר שיש ע"ז לימוד מיוחד שאין יו"כ מכפר בלא תשובה (שבועות יג, א. ובפרש"י שם).

(30) שבועות שם.

(31) פרש"י שם.

(32) ראה משנה יומא שם. ובגמרא שם פו, רע"א.

ומבאר בזה הרגצובי³³: כיון שהחטא הוא בענינו של יוהכ"פ גופא הרי הוא עצמו בגדר גורם להחטא, א"כ א"א שהגורם להחטא הוא גם המכפר עליו, דאין קטיגור נעשה סניגור³⁴.

וההסבר בסגנון תורת החסידות³⁵: ביה"כ מתגלה בכא"א מישראל עצם ההתקשרות של הנשמה באלקות שלגבי בחי' זו אין תפיסת מקום לחטא ועון³⁶. אמנם, בכרת דיומא"מ מכיון שהחטא הוא פוגע ומנגד לגילוי ההתקשרות, הרי שוב א"א שהתקשרות זו תועיל לכפרת החטא³⁷.

ועד"ז הוא בנדוד"ד:

ההתעוררות והגילוי מלמעלה להוציא את בני"מ ממצרים ה"י מצד גילוי ההתקשרות של הקב"ה, „אבינו“, לבני

33 צפע"נ ה'ל' יום פ"ד ה"כ בסופו.

34 ועפ"ז מיישב מדוע לא מתרצת הגמ' (בשבועות שם) על הקושיא היכא משכחת לרבי כרת ביה"כ (אם לא נימא דמודה רבי בכרת דיומא), דמשכחת באחטא ויוהכ"פ מכפר שמודה רבי שאינו מכפר (יומא פו, א), אלא ששניהם (בכרת דיומא ואחטא ויוהכ"פ מכפר) טעם אחד להם, דאין קטיגור נעשה סניגור.

ועד"ז הוא באחטא ואשוב, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה, ב) „הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא“ (אגה"ת פ"א).

35 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1149 ואילך ובהנסמן שם.

36 ראה לקו"ש שם שגם רבנן ס"ל שעיצומו של יום מכפר [וכמ"ש הרמב"ם (ה'ל' תשובה פ"א ה"ג-ד) „ועיצומו של יוה"כ מכפר“ אף שפסק כרבנן (שם ה"ג)]. אלא שס"ל שבכדי להגיע לכפרת עיצומו של יום (שהיא למעלה מהכפרה שע"י התשובה) הוא ע"י התשובה.

37 וי"ל שזהו גם הטעם בג' ענינים הנ"ל שבהערה 29 שאין יוה"כ עצמו מכפר. ראה רש"י שבועות שם פ"ג ענינים אלו.

ישראל, כנ"ל, ומכיון שזוהי התקשרות עצמית שא"א להיות בה שינוי, לכן נגאלו כל ישראל ממצרים גם הרשעים, ד„בין כך ובין כך בני הם“. אמנם אותם הרשעים שמיאנו לצאת ממצרים (ולחיות עבד לעבדים - שזהו היפך מעבדי אתם ופשיטא שזהו היפך „בני בכורי“) מאחר שבזה התנגדו לגילוי ההתקשרות גופא, לא יתכן שגילוי זה יפעול בהם ענין הגאולה ממצרים (וכנ"ל באותיות דנגלה „אין קטיגור נעשה סניגור“)³⁸.

ה. אבל עדיין אי"מ: הרצון שלא לצאת מהגלות, כשם שהי' זה בניגוד להתקשרות של הקב"ה „לבני בכורי ישראל“ בהגאולה שקודם מ"ת, כמו"כ הוא מנגד גם להתקשרות והיתוד שנתוסף במ"ת (ש„אנכי ה"א“: כוחך וחיותך) המביא לגאולתם העתידה של בני"מ - וא"כ ע"פ הכלל ד„אין קטיגור נעשה סניגור“ איך תהי' גאולה של אלה שלא ירצו לצאת מהגלות בגאולה העתידה?

וביאר הענין: בחידוש ועילוי ההתקשרות דהקב"ה ובנ"י שנתחדש במ"ת מצינו שני ענינים: א) בשעת מ"ת בחר הקב"ה בישראל, וכדמוכח גם מהלכה בפועל - בשו"ע אדה"ז³⁹ „שכשיאמר ובנו בחרת (מכל עם ולשון) יזכור מ"ת“; ב) בני"מ נעשו

38 משא"כ „המרויבים“ שיצאו בע"כ ממצרים (ראה בתחלת השיחה) הוא לא אלה שלא רצו לצאת מגלות מצרים (כדמוכח ממדרו"ל שבהערה 10), כ"א אלה שלא רצו ללכת בהמדבר הגדול והנורא, וכיו"ב, שבוה אין התנגדות לגילוי ההתקשרות.

39 סי' ס' ס"ד. וראה תניא פמ"ט.

ובפרט - בספר הרמב"ם עצמו - הלכות מלך המשיח⁴⁰, בשני הפרקים האחרונים הלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

ונוסף ללימודו בזה, להשפיע גם על עוד מבני"מ מסביבתו, אנשים נשים וטף, באופן ד„והעמידו תלמידים הרבה“⁴², ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, שע"י עצם ההחלטה בדבר יקבלו תיכף ומיד את השכר, הקיום בפועל של דברי הרמב"ם בסיום

ספרו⁴³, שלאחר שישנו כבר ה„מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה" - שאז „בחזקת שהוא משיח“ - שכבר יהי' מיד „משיח בודאי“, עי"ז ש„עשה והצלית ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו"“,

עד - כסיום הרמב"ם - „מלאה“⁴⁴ הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים“.

93 הל' מלכים ספ"א.
94 ישע"י י"א, ט.

91 כ"ה הכותרת בדפוס ויניצאה רפד. שי.
92 אבות פ"א מ"א.

יג. הלימוד וההוראה מזה מובן בפשטות, ובפרט בדורנו זה ובזמננו זה: כמדובר ריבוי פעמים דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנוסף ע"ז שכבר „כלו כל הקצין”⁸⁸, כבר עשו בני תשובה, וסיימו הכל, כולל גם - „לצחצח הכפתורים”, וצריך רק שהקב"ה יפתח את עיניהם של בני ישראל שהגאולה האמתית והשלימה כבר ישנה, ויושבים כבר לפני שולחן ערוך, בסעודת לזיתן וזור הבר"ה וכו' וכו'.

מזה מובן, שאם כבר בירידה למצרים אלפי שנים לפנינו, בואלה שמות בני הבאים מצרימה נמצא בגלוי „גאולת ישראל”, ואם בכל הזמנים עבודה של יהודים היא להמשיך את הגאולה במצב הגלות,

ועאכ"כ לאחר שישנו כבר הריבוי דמעשינו ועבודתנו במשך כל הדורות, כולל - דרבי אלעזר בן עזרי' בזמנו, והרמב"ם בזמנו, וכל צדיקי ישראל בכל הדורות, עד בדורות האחרונים - העבודה דרבותינו נשיאנו המיוחסים לבית דוד משבט יהודה, כולל - העבודה דכ"ק מו"ח אדמו"ר במשך שבעים שנה בחיים חיותו בעלמא דין (תר"ם-תש"י) -

הרי במכל"שכן וקל וחומר בדורנו זה ובזמננו זה, לאחר שסיימו הכל (כנ"ל), ישנה ההבטחה גמורה בתורה, שבטח יהי „(תזכור יום צאתך ממצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח”,

(88) סנהדרין צו, ב.

(89) ראה ב"ב עז, ב ואילך. פסחים קט, ב. ועוד.

„משועבדים”⁴⁰ ועבדים לה', וכמארוז⁴¹ און ששמעה על הר סיני כי לי בני עבדים עבדי הם⁴² כו'. וכמש"נ בענין מ"ת בפרשתנו⁴³, „בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה”. ושני ענינים אלו שייכים זל"ז, כדלקמן.

ו. והנה החידוש והיתרון שבהתקשרות ע"י שבחר בבנ"י על התקשרותם מצד היותם בנים למקום⁴⁴, יובן מענין הבחירה באדם למטה:

רואים בחוש דכאשר אדם בוחר באיזה דבר, רצון זה הוא בתוקף יותר מהרצון הטבעי שיש לו לאיזה דבר.

והטעם בזה: הטבע של האדם תוכנו הוא - הגדרים של מציאותו (ומצד טבע זה בא גם אופן ההגדרה והמדידה שבהן מוגדרים כחותיו, חושיו, תכונותיו כו'), ולכן כאשר רוצה איזה דבר מצד הטבע שלו הרי תוקפו של הרצון הוא כפי תוקף ומדת הטבע שלו⁴⁵.

אמנם ענין הבחירה האמתית היא מצד עצמותו כמו שהוא למעלה מהגדרים דטבע האדם -

[כי הרי אמיתיות ענין הבחירה הוא כשאין טעמים וסיבות להבחירה, היינו שאין לו נטיות המתייבות לבחור את

(40) ראה פרש"י יתרו כ, ב (ממכילתא).

(41) קדושין כב, ב. הובא בפרש"י משפטים כא, ו. ירושלמי שם פ"א סה"ב.

(42) בהר כה, נה. וראה ראב"ע שם כה, מב.

(43) ג, יב.

(44) להעיר מפרש"י (ראה יד, ב): „כי עם

קדוש אתה - קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה'”.

(45) ראה לקמן הערה 58.

הדבר הנבחר, אלא שבוחר בו בבחירתו החפשית; אבל כאשר בוחר בדבר מצד הטבע (והציוור שלו) ה"ה מוכרח בבחירתו מצד טבעו⁴⁶;

וכדמוכה גם בענין הבחירה עצמו, שהאדם יכול לבחור גם בדבר שהוא היפך זה שטבעו מחייב לחפוץ - ולכן הרצון שמצד הבחירה הוא בתוקף יותר להיותו בא מעצמותו⁴⁷.

ועד"ז הוא כביכול למעלה: רצונו ואהבתו של הקב"ה לבנ"י מצד היותם „בנים למקום” - „אבינו”, הוא כעין כביכול רצון ואהבה של אב לבנו, והיינו התקשרות מצד ציור ובחינה פרטית⁴⁸ כביכול^{48*}; מה שאין כן בעת מתן תורה שבחר הקב"ה בישראל, שהבחירה היא מעצם הבחור⁴⁹ שלמעלה

(46) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1147. 1309.

(47) ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. ובשמונה

פרקים פ"ח. לקו"ת אמור לה, ב.

(48) להעיר מתניא (פ"ב) כמו שהבין נמשך

ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל

נמשכה ממשבתו וחכמתו ית' כו'. ולהעיר

ממרו"ל (יונת אלם רפ"ב. וראה תוד"ה מקמי -

יבמות ג, א. רש"י כתובות צב, א. ד"ה כבעל)

ברא (רק) כרעא דאבוה. ובלקו"ת (ברכה צו, ב):

היינו נה"י.

(48*) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (ע'

תקנא).

(49) להעיר משערי אורה בהקדמה (ב, סע"א

ואילך) ב„שרש מס"נ (שיש לנש"י) על התוה"מ

על קדה"ש שתיא „לפי דשרש אותיות התורה

הוא בעצמות דחכ' דתורה הקדומה שהיא כח

חכמתו העצמית ית' ממש שכלולה בעצמותו

ממש (שלמעלה הרבה גם מבחי' כח המוליד

לנש"י בדומה לו כו') והוא ה"י ענין מס"נ דנש"י

בזמן מ"ת כו". ואולי י"ל לפי שגם הרצון

בתומ"צ, „מעשיהן של צדיקים”, הוא מצד

בחירתו ית' (ראה ב"ר ספ"ב) - ראה לקו"ש ח"ד

מכל ציור הנ"ל⁵⁰, והיינו שהרצון וההתקשרות היא מבחי' עצמותו ומהותו ית' ממש המושלל מכל התוארים⁵¹.

ועילוי זה פעל גם בהתקשרות דבנ"י להקב"ה שלאחרי מ"ת – שתהי' לא רק מצד הטבע והציור שלהם, כ"א מצד עצמותם – וזהו מה שנתחדש בהם במ"ת להיותם גם בבחי' עבדים⁵²;

וכמבואר בהמשך תרס"ו⁵³ בהפרש שבין בחי' "בן" ובחי' "עבד" בעבודת ה', דה"בן" אופן עבודתו הוא כמו טבע בנפשו – דכמו שבטבע הבן לימשך אחר אביו באה"ר ובעבודה תמה כו', כמו"כ הוא בנשמות שנק' "בנים" שזהו כמו טבע בנפשם לימשך אליו ית' בהתלהבות אה"ר ולעבדו וכו', אבל אי"ז עבודה מכה עצמם ובחירתם, ולכן אינה נקראת בשם עבודה כלל⁵⁴.

משא"כ עבודת העבד, שאי"ז מצד

ע' 1341 הערה 15. ח"ה ע' 66 הערה 70, 74. ח"ז ע' 23 ס"ה.

ועפ"ז יומתק מה שהבחירה בישראל היתה בעת מ"ת דוקא.

(50) ראה ד"ה יבחר לנו תש"ג ס"ד. לקו"ש ח"ד ע' 1309 וע' 1341.

(51) ואף שגם אהבת האב לבנו אהבה עצמית היא (ראה ד"ה על ג' דברים ה"ש"ת ס"ג. ובכ"ח) הרי מכיון שהיא אהבה טבעית הרי אהבה זו היא מצד הטבע שלו ולא מצד עצמותו ממש כבפנים (וראה לקמן הערה 55, 58).

(52) וזהו משר"א יבחר לנו גו' את גאון יעקב (ולא ישראל), דישראל הוא בחי' בן יעקב – עבדי (לקו"ת בלק ע', רע"ג. ובהנסמן בהערה הבאה. ובכ"ח). וראה גם ד"ה יבחר לנו שם בסוף הסעיף.

(53) ד"ה ומקנה רב והמאמרים שלאחריו (ע' שח ואילך).

(54) ד"ה מקנה רב בתחילתו (ע' שח"ט), וע' שיט.

הטבע שלו, ואדרבה, העבודה היא היפך הטבע שלו. אלא שהוא מצד עצמו ובכח עצמו התקשר ונתן א"ע אליו לעבדו ית', עד שהוא מתבטל בכל עצם מהותו ואינו מהות ומציאות לעצמו כלל, אלא שכל מציאותו היא מציאות האדון בלבד⁵⁵.

ז. עפ"י כהנ"ל יבואר ההפרש שבין הגאולה מגלות מצרים, שלא נגאלו בה אלה שלא רצו לצאת ממצרים – מכיון שהתנגדו לגילוי ההתקשרות של "אבינו שבשמים" ל"בני בכורי ישראל" שפעל היציאה ממצרים (ואין קטיגור נעשה סניגור) – ובין הגאולה העתידה שבה יגאל כל או"א מבנ"י גם אלה

(55) וגם זה שלע"ל יתגלה לכ"א מישראל גם בחי' הנח"ר דבורא (שלמע' משכר המצות נח"ר דנברא – המשך וככה ספ"ב ורפס"ו) – גילוי העצמות ממש (ראה לקו"ש ח"ה ע' 244 ואילך) – בעיקר הוא ע"י עבודת העבד פשוט דוקא (כמבואר בהמשך תרס"ו שם, שעיקר הנח"ר הוא מעבודת עבד פשוט) – כי בעבד הפשוט להיות שמציאותו היא רק מציאות האדון לבד אין לו נח"ר של עצמו כלל כ"א, הנח"ר והעונג שלמעלה זהו עצמו הנח"ר שלו". (המשך תרס"ו ע' שכו).

ועפ"י המבואר בהמשך שם (ד"ה לך לך וע' סג) ואילך) בהפרש דרצון ותענוג, דרצון גם רצון עצמי הוא בבחי' המשכה והתגלות, משא"כ התענוג הוא בו בעצמותו, י"ל שזהו גם ההפרש בהתקשרות זו שמצד בחי' בנים, ומה שבהר הקב"ה בישראל, שהתקשרות נש"י והקב"ה מצד היותם בנים היא מצד בחי' הרצון (ראה שם ריש ע' ע, וע' עד) שהוא כבר בבחי' המשכה והתגלות כביכול בעצמותו, ומה שהקב"ה בחר בישראל הוא למע' מבחי' רצון כ"א מבחי' עצמותו ממש וע"ד שרש ענין התענוג שהוא בפנימיות עצמותו ממש. אלא שענין הבחירה היא למעלה גם מבחי' התענוג כי הוא מבחי' עצמותו ממש ש"הוא" המתענג.

החל מבנ"י במצרים בדורו של הרמב"ם, ומשם נתפשטו פסקי הלכותיו למקומות אחרים בעולם (כידוע מאגרות הרמב"ם), עד לבנ"י בדורות שלאחרי זה, כולל גם ע"ז שריבוי ספרים (החל מהשולחן ערוך וכו') מיוסדים על ספר הרמב"ם.

כלומר, שהרמב"ם פעל שגם במצב של "לילות", "ערבי"ן במצרים כפשוטו (ומצרים מלשון מצרים וגבולים) – תהי' "יציאת מצרים", "גאולת ישראל" (בדוגמת פעולת רבינו הקדוש ע"י חיבור המשניות⁸², "כדי שלא תשתכח תורה שבע"פ מישראל⁸¹, כמרומז גם בהתחלת המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבי"ן", "מוכירין יצי"מ בלילות", כנ"ל).

ויתירה מזו: נוסף על "מוכירין יצי"מ בלילות", פעל הרמב"ם גם את הענין ד"כל ימי חי"ך להביא לימות המשיח",

התורה, גם הלכות השייכות לזמן שבית המקדש קיים, וגם – ההלכות דימות המשיח (בסיום ספרו), שמורה לבנ"י ההלכות שקשורים עם ימות המשיח, איך צריך להתכונן לזה, והסדר בפועל דביאת הגאולה האמיתית והשלמה.

ולהוסיף, שהרמב"ם חי שבעים שנה⁸³, "ימי שנותינו בהם שבעים ד"הבאים מצרימה" בגלות!

(82) והרי ספר הרמב"ם הוא, בלשון קצר וצח

כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר היד).

(83) סדר הדורות ד"א תתקכ"ז. שם הגדולים

להחיד"א מערכת גדולים ערך רמב"ם בסופו. –

ולהעיר שהרמב"ם חי ע' שנה פחות פ"ג יום

(סה"ד שם, ממאור עינים ספכ"ה) – פ"ג יום בין

הסתלקותו בכ"ף טבת ליום הולדתו בערב פסח.

ואולי יש לומר, שפ"ג יום אלו נשלמו ע"י הפ"ג

הלכות שבספר משנה תורה (כמ"ש הרמב"ם בסוף מנין המצוות ע"ס ההלכות שבהקדמת ספרו).

(84) תניא אגה"ק סו"ך כח.

(85) תהלים עד, יב.

(86) ראה וארא ת, יח.

(87) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 30. וש"נ.

שהכה לפעול זאת בא מ„שבעים נפש“ (יוצאי ירך יעקב⁵⁵), ע”ד שראב”ע „כבן שבעים שנה“ נותן את הכח ל„מזכירין יצי”מ בלילות“ עד „להביא לימות המשיח“, להשיג את העי”ן רבתי דקריאת שמע (כה מזכירין יצי”מ)⁵².

הענין בזה:

אצל הרמב”ם רואים בגלוי איך שבהיותו במצב ד„הבאים מצרימה“ פעל שם (באופן השייך בזמנו) את הענין ד„גאולת ישראל“, הן גאולה רוחנית בערך לחושך הגלות שהי’ אז (בדוגמת יציאת מצרים גם במצב ד„לילות“), והן כח והכנה לגאולה שלימה כפשוטה (להביא לימות המשיח“), וכמרומו גם בשם „רמב”ם“ ר”ת „רבות”⁵⁰ מופתי בארץ מצרים:

בהיותו במצרים בפשטות חיבר שם הרמב”ם את חיבורו הגדול ספר „משנה תורה“, ספר „הלכות הלכות“ ה„מקבץ לתורה שבעל פה כולה”⁵¹, שזה פעל גאולה (יציאת מצרים) במצב דחושך הלילה של הגלות – כמ”ש הרמב”ם בהקדמתו הטעם שראה לחבר חיבורו, בכדי לשלול את ההעלם והסתר שנעשה בלימוד והבנת התורה, ש„אותם הפירושים וההלכות והתשובות כו’ נתקשו בימינו ואין מבין ענינם כראוי אלא מעט במספר ואין צריך לומר התלמוד עצמו כו’“, ולכן „ראיתי לחבר דברים המתבררים כו’ כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תושבע”פ כולה סדורה בפי כל כו’“.

וכך נעשה בפועל, שספר הרמב”ם נעשה מורה דרך לבנ”י בכל הדורות,

(80) בא יא, ט.

(81) הקדמת הרמב”ם לספרו היד.

שלא ירצו לצאת מהגלות, אעפ”י שגם זה לכאורה בניגוד להגילוי ד„אנכי ה”א“ שהוא מקור הגאולה העתידה, כנ”ל:

היות והתקשרות זו דבנ”י להקב”ה מצד היותם „בנים למקום“ היא מצד הטבע, לכן הי’ אפשר לבן ישראל (במצרים) להתנגד להתקשרות טבעית זו בכח בחירתו החפשית, מכיון שבאה מעצמותו (של האדם) שלמע’ מהגדרות הטבע שלו⁵⁶; ומהאי טעמא לא הועילה ההתקשרות להוציאם ממצרים כנ”ל.

אמנם לאחר שבחר הקב”ה בבנ”י בעת מ”ת, שהתקשרות זו להיותה מצד הבחירה, היינו מצד עצמותו ומהותו ממש, פעלה ג”כ בבנ”י להיות התקשרותם להקב”ה מצד עצמותם, ובמילא בכל עצם מהותם ומציאותם – והרי מובן ששוב (בעצם) אי אפשר לו ליהודי לנגד להתקשרות זו⁵⁷, מכיון

(56) כי הרי בחירה זו אצל האדם היא מצד זה ש„הן האדם הי’ כאחד ממנו“ דומה להקב”ה ולכן „אין מי שיעכב על ידו“ שאינו מוגדר בשום הגדרות (ראה בהנסמן בהערה 47).

(57) ומה שבנוגע ליוה”כ אפשר לו לנגד להתקשרות זו, זהו רק לפי שעה וע”ז ניתנה לו הבחירה, אבל בנוגע ללע”ל הרי זהו כל ענין הבחירה שנתחדש לאחר מ”ת, שסו”ס לא ידה ממנו נדה (וראה גם תו”ש – שיחת פורים העת”ר (ע’ 220) ובהערה 4 שם).

– ולכן מובן שסו”ס תתגלה בחירתו העצמית, שיבחור ה’ לחלקו ולגורלו⁵⁸ גם בגלוי, „וסוף (כאו”א מ) ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו ומיד הן נגאלין“.

(58) עוד זאת: מכיון שרצונו באלקות הוא מצד בחירתו (ולא מצד טבעו וכו’), הרי ע”י בחירה זו נעשה כל מה שהוא היפך מאלקות מושלל ומופרך בתכלית –

כי כאשר שלילת ההיפך היא מצד מציאותו של ההיפך, הרי יש ערך להרע ומדת לשלילותו היא כפי מדת „הרע“ שבהרע. וגם ברצון עצמי לאיזה דבר, וכמו רצון הטבעי הנ”ל שמבן לאביו, ועד”ו בנש”י, הרצון טבעי של ישראל לאלקות – להיותם „בנים למקום“, ובמילא – שלילת הרצון דכל מה שהוא היפך מאלקות, הרי מכיון שזהו בדרך הכרח וציוור בו, אשר כן הוא ציוור מציאותו שרוצה הוא באלקות, ואינו רוצה בכל מה שמנגד לאלקות, הרי ישנה תפיסת מקום לה„רע“, שהרי מצד ציוורו וענינו (של ההיפך), אינו רוצה בו, וא”כ אין הרצון מוחלט בתכלית (גם באלקות), אבל כאשר רצונו הוא מצד בחירתו, הרי חיוב הדבר שרוצה בו ושלילת הדבר שאינו רוצה הם בתכלית. וראה לקו”ש ח”ד ע’ 1341 ובהערה 14, 17 שם.

(59) ראה רמב”ם ספ”ב מהל’ גירושין.

(60) ראה רמב”ם סוף הל’ שמיטה ויובל.

שמות ד

להביא את ימות המשיח בכל ימי חיך

א. על „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“¹, איתא במדרש „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“³. ובהמשך מסביר המדרש איך כל שם מ„בני ישראל“ (י”ב השבטים) קשור לגאולה.

ודרוש ביאור: ב„הבאים מצרימה“ מדובר בפשטות אודות ירידת בני בגלות מצרים, כמסופר בהמשך הכתובים והפרשיות, ורק לאחר זמן רב היתה הגאולה ממצרים (כמסופר לא בפרשתנו ולא בפרשה שלאחרי -) (בפ’ בא); ואם כן, איך אומר המדרש ש„על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“⁴, בדיוק להיפך מ„הבאים מצרימה“ המדובר „כאן“?

במדרש אחר איתא⁵, שהגאולה ממצרים היתה „בשביל . . . שלא שינו את שמם, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“. דעפ”ז יש לומר שב„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ מודגשת גם הזכות שבגללה

נגאלו בני ממצרים („שלא שינו את שמם“). ואי”ז בסתירה להפירוש הפשוט ב„הבאים מצרימה“ (הירידה בגלות), כי כאן זהו רמז בלבד לטעם שאח”כ נגאלו בני ממצרים - שבמשך הגלות, החל מהתחלתה כשהי’ „הבאים מצרימה“, אזי „ואלה שמות בני ישראל“, „שלא שינו את שמם“; משא”כ לפי המדרש הראשון הנ”ל נמצא, שלא רק בשביל „ואלה שמות בני ישראל“ באה הגאולה משך זמן לאחר זמן, מאתיים ועשר שנה, אלא יתירה מזו - השמות עצמם נזכרו כאן „על שם גאולת ישראל“, כלומר, ש„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ קאי על הגאולה, שזהו לכאורה בסתירה לפשטות הענין ד„הבאים מצרימה“, הירידה בגלות.

גם צריך להבין: לפי פירוש המדרש ש„על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“, הרי אפילו אם נמצא ביאור איך „הבאים מצרימה“ קשור עם גאולת ישראל - דרוש הסבר מדוע מדגיש זאת הפסוק; הרי מדובר כאן אודות הירידה למצרים.

יתירה מזו: „על שם גאולת ישראל“ כולל גם - הגאולה העתידה לבוא, כמ”ש במדרש האמור בביאור השייכות דשם יוסף לגאולה, „יוסף ע”ש שעתיד הקב”ה להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב’ והי’ ביום ההוא יוסף

ד„מאימתי“ מלשון אימה“⁶ אפילו „בערבין“, בחושך הלילה והגלות; וזהו התוכן בסוף הפרק - „נעוץ סופן בתחלתן“⁶⁵ - ש„מזכירין יציאת מצרים בלילות“ (בקריות שמע), אשר יציאת מצרים היא „דבר אחד ממש“⁶⁶ עם קריאת שמע, „ולכן תקנו פ’ יציאת מצרים בשעת ק”ש דוקא אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק”ש כו”⁶⁶.

וע”פ הכלל הנ”ל ד„נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן“, יש לזה שייכות לסיום הש”ס - הן בגמרא:⁶⁷ „כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה”ב, שנאמר“⁶⁸ הליכות עולם לו א”ת הליכות אלא הלכות“, שב„הליכות עולם“ ממשכים הלכות התורה, עד לדרגת עוה”ב (כולל - בפירוש⁶⁹ עולם התחי” לעתיד לבוא); והן במשניות⁷⁰: „לא מצא הקב”ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר: ה’ עוז לעמו יתן ה’ יברך את עמו בשלום“ (וגם סיום גמרא ברכות עצמה היא בפסוק זה), שהקב”ה נותן לבני” עוז (ע”ד „אלעזר בן עזרי”

א-ל עוז בן עזר י-ה), אין עוז אלא תורה⁷², עד שנעשה „ה’ יברך את עמו בשלום“, אשר שלימות ענין השלום (בעולם) היא בגאולה האמיתית והשלמה (כמבואר⁷³ בענין „פדה בשלום נפשי“⁷⁴).

יא. ע”פ הנ”ל מובן הביאור בדברי המדרש „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ - על שם גאולת ישראל נזכרו כאן, „אע”פ שבפשטות מדובר אודות הירידה ד„הבאים מצרימה“:

„מזכירין יציאת מצרים בלילות“ מורה שאמיתית הענין ד„הבאים מצרימה“, הירידה בחושך הגלות („לילות“), היא - „גאולת ישראל“ („יציאת מצרים“), עד - „להביא לימות המשיח“ (הענין האמיתי דיציאת מצרים), כנ”ל. ולכן „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“ - כי הכוונה היא שבמצב ד„הבאים מצרימה“, במיצרים וגבולים, יפעלו ויגלו איך שזהו (לא רק בשביל הגאולה, אלא שזה גופא) „(על שם) גאולת ישראל“, עד (על שם) הגאולה האמיתית והשלמה.

ולהוסיף, ש„בני ישראל הבאים מצרימה“ היו „שבועים נפש“⁷⁵, ויש לומר, שבזה מרומז שתוכן העבודה הוא גם ב„הבאים מצרימה“, בגלות בין שבועים אומות (שהם כנגד השבעים נפש⁷⁶), לגלות את „גאולת ישראל“.

64 כפירוש ר”א המלאך בעת למדו משנה זו עם רבינו הוקן (ראה גם סה”ש תש”ד ע’ 66. סה”מ תשי” ע’ 138). - וכהפס”ד שק”ש צ”ל בכוונה באימה וביראה ברתת ובויעה” (שו”ע אדה”ו או”ח ר”ס סא. ועד”ז בטושו”ע שם. וראה לקו”ש חכ”ה ע’ 71 בהערות).

65 ס’ יצירה פ”א מ”ו.

66 תניא ספמ”ו.

67 מס’ נדה.

68 בתקין ג, ו.

69 ראה רע”ב לסנהדרין ר”פ חלק. מדרש

שמואל על מס’ אבות בתחלתו.

70 מס’ עוקצין.

71 תהלים כט, יא.

72 ראה ויק”ר פל”א, ה. יל”ש בשלח רמו

רמד. שהש”ר פ”ב, ג (ג). מדרש תהלים ל, ג.

ועוד. וראה לקו”ש חכ”ו ע’ 444 הערה ד”ה זה.

73 שעת” לאדהאמ”צ נו, א.

74 תהלים נה, יט.

75 פרשתנו א, ה.

76 ראה פרש”י האזינו לב, ה.

6) ישע”י יא, יא.

משיחת ש”פ שמות, כ”א טבת תשנ”ב. נדפס בסה”ש תשנ”ב ח”א

לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שזהו ענין הנשיא להרבות תלמידים בישראל.

ועפ"ז הי' אפשר לומר, שמכיון שראב"ע נתן להכניס גם תלמיד כזה ש, אין תוכו כבדו, אפשר לפעול איתו רק גאולה שאינה שלימה (באופן של „אתכפיא“ כי הרע עדיין בתקפו), שכן הגאולה השלימה תלוי' בכך שהכל יהי' „תוכו כבדו“ („ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“); ממשיכים ומוסיפים החכמים – ש„כל מי חיך“ כולל נוסף ל„לילות“, גם „להביא לימות המשיח“ שגם במצב של גלות (כשיש מציאות של „אין תוכו כבדו“) ניתן לפעול את הגאולה השלימה.

וזה מרומז בכך ש, אף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, (שוראבי"ע פועל שגם ר"ג – שדרגת עבודתו קשורה עם ימות המשיח (כנ"ל) – אף הוא מסכים ומסייע לסדר ההנהגה דראב"ע, שנתנה להם רשות לתלמידים ליכנס לבית המדרש.

י. ויש להוסיף ביאור גם בהא שמשנה הנ"ל היא בסוף פרק קמא דמסכת ברכות: התחלת (פרק ראשון) דמסכת ברכות היא „מאימתי קורין את שמע בערבין“, שמשמעותה (בעבודה רוחנית) היא הפעולה דקריאת שמע (קבלת עול מלכות שמים⁶³, ובאופן

הלילה, והחכמים דס"ל שאין כח לברר הלילות בזמן הזה, רק בימות המשיח (ועפ"ז תובן השייכות בשיחה הנ"ל דבן זומא וחכמים לבי"ה ובי"ש). וי"ל שעי' ראב"ע נמשך הכח „להביא לימות המשיח“ גם בלילות בזמן הזה, ככהערה הנ"ל.

(63) ברכות רפ"ב.

נעשה נשיא) סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שהי' רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש, שהוא יומא אתוספו כמה ספסלי כו"⁵⁹:

אצל רבן גמליאל הי' סדר ההנהגה מעין דלע"ל, כש, את רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ש, לא יכנס לבית המדרש, „תלמיד שאין תוכו כבדו“, כי מצד דרגת הקדושה דלע"ל אין מקום לענין של היפך (וע"ד הנהגת שמאי, מלשון „השם אורחותיו“⁶⁰, שלכן הלכה כשמאי דוקא לע"ל⁶¹). משא"כ הנהגת ראב"ע היתה בהתאם למצב בעולם הזה בזמן הזה, שאפילו בעולם דמיצרים וגבולים ושל העלמות והסתרים, עד למצב של חושך הגלות (לילות), בו אפשרית מציאות ד, „אין תוכו כבדו“, ניתן לפעול הבריור והעלי' ד, יציאת מצרים⁶². ולכן „באותו היום סלקוהו

(59) ולהעיר מהב' דיעות בהמשך הגמרא כמה ספסלי אתוספו – ארבע מאה ספסלי או שבע מאה ספסלי (שהוא שבעים כלול מעשר).

(60) מו"ק ה, סע"א. ושי"נ. לקו"ת שה"ש מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(61) ראה מדרש שמואל לאבות פ"ה מ"ט. מקדש מלך לוח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו. – וראה בארוכה שה"ש תנש"א ח"ב ע' 570 ואילך.

(62) ולהעיר שלפי הפירוש בסידור הארז"ל הנ"ל (הערה 44), בן זומא וחכמים הם ע"ד ב"ש ובי"ה (ראה שיחת ליל ב' דחגה"פ תש"ד – ע' 89), שעבודת ב"ש היא שלא תהי' יניקת החיצונים (מעין המצב דלע"ל), ועבודת בי"ה היא לפעול ולברר גם במקום שיש יניקת החיצונים (עיקר העבודה בזמן הזה, ובפרט בזמן הגלות), ע"ד החילוק בין בן זומא ש, מזכירין יצי"מ בלילות, כי בכחו לפעול יצי"מ גם בעת חושך

לאחרי זה, גם בזמן הזה – כמאחז"ל⁶ „כל המלכויות נקראו על שם מצרים“, ומזכירין יציאת מצרים בכל יום, ו, בכל"ס דור ודור [וכל יום ויום]¹¹ חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא [היום]¹¹ ממצרים – למדים מזה, שגם בגלותנו זו צריכים להמשיך את „גאולת ישראל“, הגאולה האמיתית והשלימה, כדלקמן.

ג. ויובן זה בהקדים הביאור במשנה האחרונה בפרק קמא דברכות¹² (שאומרים זאת גם בנוסח ההגדה של פסח)¹³: „אמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר¹⁴ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ימי חיך הימים כל ימי חיך להביא¹⁵ הלילות¹⁶, ותכמים אומרים ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח“.

מפרש רש"י: „כבן שבעים שנה – כבר הייתי נראה זקן ולא זקן ממש

ה' שנית ידו וגו'“. עפ"ז מתחזקת השאלה: לא זו בלבד שמקשרים את הירידה בגלות מצרים („הבאים מצרימה“) לגאולת מצרים, אלא מקשרים זאת גם – לגאולה העתידה לבוא (שבאה ריבוי זמן לאחרי יציאת מצרים ועאכו"כ לאחרי הירידה במצרים). ובסגנון אחר: מהי השייכות של „הבאים מצרימה“ (הירידה דיעקב וכל בניו, וטו"ב (17) שנים ישיבה בשלוה, לאח"ז זמן השכחה וכו' וכו', וחרטומי מצרים ופרעה אמרו הבה נתחכמה וכו' וכו', עד שבנ"י מתחילים גלות מצרים) לגאולה העתידה לבוא?!

ונוסף ע"ז יש להבין – כמו שזה בנוגע לכל עניני תורה מלשון הוראה: מהו הלימוד וההוראה מזה עתה, אלפי שנים לאחרי „הבאים מצרימה“ ולאחרי יציאת מצרים?

ב. ויש לומר נקודת ההסברה בזה: כל הענין ד, „הבאים מצרימה“ הוא לאמיתותו – „גאולת ישראל“. והירידה שבינתיים היא בחיצוניות, אבל בפנימיות, הירידה גופא היא (לא רק בשביל ועל מנת העלי' שבגאולת מצרים, אלא יתירה מזו –) חלק מהעלי' והגאולה עצמה, עד – העלי' דגאולה האמיתית והשלימה. ומשום כך אומר המדרש על „ואלה שמות בני הבאים מצרימה“ – „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“, שכוונתו גם על הגאולה העתידה לבוא.

ומכיון שכל הענינים ד, „הבאים מצרימה“ וגאולת מצרים נמשכים גם

(7) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.

(8) ב"ר פט"ז, ד.

(9) משנה ברכות יב, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז אור"ח הל' ק"ש סי' סו ס"א. – וראה לקמן בפנים.

(10) משנה פסחים קטז, ב.

(11) הוספת (ביאור) אדה"ז בתניא רפמ"ז. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ע' תריח (בהוצאת קה"ת תנש"א) בשוה"ג.

(12) יב, ב.

(13) וכן הוא גם בתוספתא ברכות שם. ספרי ראה טז, ג. וראה מכילתא בא יג, ג.

(14) ראה טז, ג.

(15) כ"ה בנוסח ההגדה. שו"ע אדה"ז שם.

(16) ובתוספתא שם מוסיף כאן „אלו דברי בן זומא“. וראה חסדי דוד לתוספתא שם.

שבאת עליו שיבה יום שהעבירו רבן גמליאל מנשיאותו ומינו רבי אלעזר בן עזרי' נשיא כדאיתא לקמן בפרק תפלת השחר¹⁷, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה¹⁸.

והשייכות לכך שהמשנה נאמרה ביום (או בקשר עם היום)¹⁹ שנתמנה ראב"ע לנשיא²⁰, דמסתבר לומר שמכיון שראב"ע עסק בסוגיא זו בתורה ביום שנעשה נשיא, ה"ז קשור עם עבודתו כנשיא בישראל [נ"ד חיוב הקדימה בלימוד התורה בענינים שהזמן גרמאי²¹, ויש לומר שעד"ז הוא בנוגע לכל אחד מבנ"י ובפרט בקשר ללימוד התורה שלו בענינים שהזמן שלו גרמאי], וכן השייכות לדברי ראב"ע, "הרי אני כבן שבעים שנה", שבעים שנה דוקא.

ד. וביאור הענין:

במשנה בא לידי ביטוי גודל העילוי והשבח דיציאת מצרים, שגם לאחר שבנ"י יצאו ממצרים, ישנו החיוב

(17) ברכות כה, א.

(18) ראה לקו"ש חיו"ע ע' 349. וש"נ.

(19) דגם באם מפרשים ש"וחכמים אומרים כו" אינם מדברי ראב"ע, ונאמרו לפני זה וראב"ע ידע מזה קודם אמירתו (ולכן אמר, ולא זכית', ראה תויו"ט כאן), הרי גילוי דברי החכמים במשנה זו ה"ו דוקא ע"י מה שאמר ראב"ע ביום שנתמנה לנשיא. וראה לקמן הערה 32.

(20) ובפרט באם מפרשים ש"וחכמים אומרים וכו" הוא מדברי ראב"ע בעצמו. וראה חסדי דוד שבהערה 16, שמוכיח כן מלשון התוספתא שבהערה הנ"ל.

(21) רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד.

ע"ן דקדושה, רא"י באלקות, עד להשלימות בזה לעתיד לבוא⁵².

ועד"ז י"ל בנוגע ל"הרי אני כבן שבעים שנה" דראב"ע הנשיא: בכדי להיות נשיא ה"י עליו להשיג את השלימות של "כבן שבעים שנה",

הביורר דעניני העולם (הנחלקים לשבעים, שבעים אומות וכו'). וזה נתן לו את הכה שיהי' אצלו, זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות", שיוכלו לפעול את הענין דיציאת מצרים (הגאולה ממצרים וגבולים) אפילו במעמד ומצב של תחתון ("לילות"), נוסף על העבודה בזה בכל יום ויום, עד גם - "כל ימי חיך להביא לימות המשיח"⁵³, (מעין) העילויי דהגאולה השלימה⁵⁴, כשנעשה (שלימות הביורר דכל שבעים אומות

(52) ראה בכל זה - ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות - אות ע"ן ע' רפט ואילך. קובץ "א ניסן שנת הצדי"ק עה"פ ימי שנותינו בהם שבעים שנה (ע' 87 ואילך). וש"נ.

(53) ולהעיר מיחוס ראב"ע שהוא "עשירי לעזרא" (ובירושלמי יבמות פ"א ה"ו, שהעיד עליו ר' דוסא בן הרכינס ש"עינוי (כלומר מראיתו ותואר פניו" - פני משה) דמין לדידי" (לעזרא)), והרי בנוגע לעזרא איתא במדרש (הובא בפרשי יחזקאל מג, יא. פתיחת התויו"ט למס' עדיות. וראה ברכות ד, סע"א) דראוי ה"י הבנין השלישי להיות בעת שעלו מבבל אלא שגרם החטא (ע"ד שהי' בומן יצי"מ, כנ"ל ס"ה). (54) ראה קול סופר על המשנה ברכות שם (יב, סע"ב), שמפרש "זכית' מלשון "זכו", ע"פ מאתז"ל (סנהדרין צח, א) עה"פ (ישע"י ס, כב) "בעתה אחישנה" - "זכו אחישנה", ע"ד שאמר הקב"ה "נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב), וזה זכו, אם יגיעו בני ישראל למדרגה לנצח ברצונם את השכינה ע"ד מי מושל בי צדיק, הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלו (ראה מו"ק טו, ב), או אחישנה".

היינו, שרבי אלעזר בן עזרי' יש לו עזר מיוחד מהקב"ה, וכפי שהקב"ה למעלה מעולם - הן משם אל- (אלעזר), והן משם י"ה (עזרי'ה), ששתי השמות מורים על דרגא שלמעלה מסדר השתלשלות, ועאכו"כ, אלעזר בן עזרי' - שניהם יחד, ומשם מקבל עזר מהקב"ה להיות נשיא ולתת כח לבנ"י לעשות את העבודה ד"יציאת מצרים", בימים", "בלילות", עד "להביא לימות המשיח".

ט. ולהוסיף, שהחידוש הנ"ל דראב"ע כנשיא מרומז גם בספור הגמרא¹⁷, ש"באותו היום (כשראב"ע

(55) להעיר מדברי ראב"ע שימות המשיח שבעים שנה (סנהדרין צט, א).

(56) ישע"י ל, כ.

(57) שם מ, ה.

(58) שבועות מה, סע"א. וש"נ.

בעבודתו של יהודי (גם) בזמן הזה (קודם ביאת המשיח בפועל), שבזכירתו יצי"מ הוא יודע שזה קשור עם „להביא (לימות המשיח)“.

ז. עפ"ז יובן שייכות המשנה לרבי אלעזר בן עזרי' שבאותו היום נעשה נשיא:

חידושו של נשיא בישראל (נשיא מלשון התנשאות) הוא לקשר ולאחד „כל ימי חיך“ של כל א' מבניי וכל ישראל - „כל ימי חיך“ הגשמיים בעולם הזה ובפרט בזמן הגלות („לילות“) - עם גאולה (יציאה ממצרים וגבולים) בכלל, ובפרט עם ימות המשיח, הגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחר' גלות; דוקא הנשיא בכחו לחבר ולאחד את הגלות עם הגאולה, ובפרטיות יותר - לחבר את יציאת מצרים וימות המשיח (כפי שהם במצב שהגלות מפסקת בינתיים), „תזכור את יום צאתך מצרים כל ימי חיך“. להביא לימות המשיח - שבחייו של יהודי „כל ימי חיך“ כנשמה בגוף בעוה"ז הגשמי והחומרי ובזמן הגלות, הוא יוכל לצאת ממצרים וגבולים, ויתירה מזו - לעמוד במצב דימות המשיח.

ולכן, דוקא ביום שעלה לנשיאות עסק ראב"ע בסוגיא ד„מזכירין יציאת מצרים“ גם „בלילות“ ו„להביא לימות המשיח“.

ת. ויש לומר שזה קשור גם עם הקדמתו של ראב"ע „הרי אני כבן שבעים שנה כו“:

הגמרא מספרת⁴⁷ שראב"ע אמר „הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים

48 ולפי הירושלמי (ברכות פ"ד סוף ה"א) - בן שש עשרה שנה. ולגירסת האבודרהם - בן י"ג שנה.

49 פרש"י ברכות שם ד"ה לית לך חירותא. וראה לקו"ש ח"ז ע' 123 ואילך. שית אחש"פ תשמ"א. ש"פ ראה תשמ"ב. ועוד.

50 ברכות כו, סע"ב.

51 תהלים צדי"ק, י"ד.

ש„כל ימי חיך“ כולל - נוסף על כל עולם הזה („ימי חיך העולם הזה“), גם - „להביא לימות המשיח“. שהחידוש בזה כפול:

1) חידוש (בדין דזכירת יציאת מצרים - שהחיוב דזכירת יצי"מ) „כל ימי חיך“ - שקאי על „ימי חיך“ בעולם הזה ובזמן הזה - כולל „ימות המשיח“. עד שזה נכלל בזכירת יצי"מ ד„כל ימי חיך“ בעולם הזה (קודם ימות המשיח).

והחידוש בזה גדול יותר:

2) אע"פ³³ שבימות המשיח (במצב של גאולה) לא שייך לכאורה הענין דזכירת הגאולה³⁴, גם אז יזכירו את יציאת

(א) מזכירין יציאת מצרים „בכל יום ויום“ („הימים“): כשמאיר אור ה' („ויקרא אלקים לאור יום“³⁰), צריך בפשטות „לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים“, עבודתו של יהודי לצאת ממצרים וגבולים.

(ב) חידוש נוסף בזה, ש„מזכירין יציאת מצרים בלילות“, כדרשת בן זומא מהפסוק „למען תזכור את יום צאתך מארמ"צ כל ימי חיך“. כל ימי חיך להביא הלילות שאפילו בזמן דלילה וחושך, כשאור ה' איננו מאיר, אפילו בליל הגלותי, יכולה וגם צריכה להיות „יציאת מצרים“.

(ג) החכמים מחדשים עוד יותר³²,

30 בראשית א, ה.

31 ראה זח"ג סו, ריש ע"ב: בלילה. . בגלותא. וראה גם זח"ב קסג, ב. ח"ג כב, א. רלח, ב. תקו"ז תכ"א (מט, ב). וראה תו"א מג"א צד, ד. לקו"ש ח"ז ע' 41.

32 לפי הפירוש שהם מוסיפים על בן זומא, ולכו"ע מזכירין יצי"מ בלילות (וכל פלוגתתם אינה בגוף הדין רק במשמעות הכתוב „כל ימי חיך“) ראה רשב"ץ ביבין שמועה על הגש"פ כאן. זבח פסח על הגש"פ. של"ה מס' פסחים קנת, א. צל"ח ופנ"י ברכות שם. ועוד. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז. אנציקלופדי' תלמודית ערך זכירת יצי"מ ע' רא, וש"נ. והפירוש בדברי ראב"ע „לא זכיתי“ לפי פירוש זה הוא - „אע"פ שהתדלתי והתחברתי עם אנשי החכמה לא זכיתי לדעת הרמו שגרמו בכתוב בחיוב קריאת פרשת יציאת בלילה עד שדרשה בן זומא“ (פיה"מ להרמב"ם ברכות שם). ויש מפרשים, שלכו"ע (גם לבן זומא) מזכירין יצי"מ גם לימות המשיח (שהרי בודאי לא תיעקר מצוה מן התורה ח"ו), והחילוק בין בן זומא וחכמים הוא רק בנוגע להלימוד מ„כל ימי חיך“ (קול הרמ"ו ושושנים לדוד ברכות שם הובא בתוס' אנשי שם למשניות שם). חסדי דוד לתוספתא ברכות שם. ספרי דבי רב לספרי ראה (שם).

וגם לפי הפירוש (ראה רשב"ץ שם. ועוד. וראה תורה שלימה חי"ב מילואים אות ג) שחכמים ובן זומא פליגי להלכה אם מזכירין יצי"מ לימות המשיח - (א) אין הכרח להכריע שדעת ראב"ע היא כבן זומא, ובפרט באם מפרשים שראב"ע אמר „וחכמים אומרים כו“ (כנ"ל הערה 20). (ב) יש לומר דאדרבה: לפ"ז נמצא שיצי"מ הוא עד כ"כ ענין אחד עם גאולה השלימה (כדלקמן בפנים) - שאין מה להזכיר או יצי"מ, ואדרבה - הגאולה עצמה מזכירה על יצי"מ (ראה עד"ז רשב"א לעין יעקב ברכות שם בבבאור הטעם שלדעת בן זומא (שאין מזכירים יצי"מ לע"ל) אין זה ביטול המצוה). ועוד ועיקר: (ג) בכל אופן, כל משנה זו נאמרה ביום שנתמנה ראב"ע לנשיא (כשאמר „הרי אני כבן שבעים שנה“).

וכן מובן גם לפי פירוש המפרשים שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (ראה נ"כ המשנה - רע"ב, תויו"ט, ועוד. אנציקלופדי' תלמודית שם ע' ר, וש"ג, שיש לומר בזה בג' אופנים הנ"ל. וראה לקמן הערה 44.

33 ראה רד"ה כי בחפזן תש"ח (ע' 151).

34 ודוקא בעת הגלות והשעבוד מזכירין ענין הגאולה לשתי פנים: הא' להלל ולשבח להשי"ת

מצרים. ויתירה מזו: אע"פ שהגאולה האמיתית והשלימה היא שלא בערך לגאולת מצרים, בהיותה גאולה שאין אחרי גלות³⁵, ואז יהי "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"³⁶, יציאה וגאולה שלימה מכל המיצרים וגבולים, משא"כ גאולת יציאת מצרים היתה גאולה שיש אחרי גלות, ולא גאולה שלימה, כי "הרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו" (ולכן הוצרך להיות יצי"מ גם לימות המשיח.³⁸ - אעפ"כ מזכירין

והיות שיזכרו או יצי"מ, ה"ז ראוי שזוהו עבור תועלת - בגלל המעלה והחידוש שיצי"מ תפעל גם או, כדלקמן.

ה. ויש לומר הביאור בזה:

בגאולת מצרים נתחדש כללות ענין הגאולה, פתיחת הצינור על כל הגאולות (גם מהגלויות שלאח"ז), כולל הגאולה העתידה²⁴.

יתירה מזו: אילו זכו, היתה יציאת מצרים גאולה שלימה שאין אחרי גלות, באופן ד"ה ימלוך לעולם ועד", כפי שבנ"י אמרו בשירת הים³⁹, כי היו נכנסים אז מיד לארץ ישראל בגאולה

על העבר אשר גאלנו וגאל את אבותינו, והבי' שע"י זכירה זו מתחזק התקוה והבטחון הגמור בהש"ת על הגאולה העתידה לבוא (שם).

(35) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתורה ה"ג ונאמר - פסחים קטו, ב. ועוד.

(36) זכרי' יג, ב.

(37) בשלח יד, ה.

(38) תניא פלי"א. וראה ד"ה כימי צאתך תש"ח פי"ג (ע' 167).

(39) בשלח טו, יח. וראה לקו"ש חל"א ע' 77 (לקמן ע' 103) ואילך.

בפועל, בגלל שלא זכו שתהי' זו מיד גאולה שלימה) - המעלה ד"אתכפיא סט"א", מכיון שהרע הי' עדיין בתקפו (כנ"ל)⁴².

אבל הזכירה דיצי"מ לע"ל היא רק בדרך "טפל" ("שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו"⁴³), כי עיקר הגילוי או הוא מהגאולה השלימה, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, אלא שיחד עם זה מזכירין יצי"מ (בדרך טפל) כי המעלה דגאולה השלימה למעלה מכל מדידה והגבלה לגמרי (באופן ד"את הרוח הטומאה אעביר מן הארץ", "אתהפכא"⁴²), נמשכת במדידה והגבלה ד"כל ימי חיך" במציאות העולם הזה (המעלה דאתכפיא בגאולת מצרים). משא"כ אילו לא היו מזכירים או יצי"מ, הוה-אמינא שהגאולה נפרדת מ"כל ימי חיך" בעולם הזה.

ו. עפ"ז מובנת ההוספה והחידוש של החכמים לגבי בן זומא⁴⁴: נוסף על ולהוסיף בדיוק הלשון "להביא לימות המשיח" (ולא "לרבות" וכיו"ב כרגיל), שהעבודה (וזכירת) יצי"מ "כל ימי חיך" בעולם הזה (א) מכניסה את ימות המשיח בעולם הזה עתה⁴⁵, עד יתירה מזו (ב) שזו מבאי"ה בפועל ב"ימי חיך" - השלימות דימות המשיח (לשון רבים, כולל כל התקופות בזה)⁴⁶ בגאולה האמיתית והשלימה.

[מזה מובן שדברי החכמים אינם רק הלכתא למשיחא, אלא שבוה נפק"מ

(42) ראה ד"ה כימי צאתך שם. סה"מ מלוקט ח"ב ע' מ ואילך. לקו"ש חט"ז ע' 125 ואילך. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 569 ואילך.

(43) ברכות יב, סע"ב.

(44) זהו לפי הפירוש שחכמים מוסיפים על בן זומא (כנ"ל הערה 32). ולפי הפירוש שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (הרי נוסף למ"ש בהערה הנ"ל) - ראה סידור האריו"ל בהגש"פ כאן, שלדעת חכמים אין כח בומן הוה לברר הלילות, ובמ"א נתבאר (לקו"ש ח"ג ע' 1016) שתוכן הפלוגתא הוא בנוגע ליצי"מ בפנימיות (יציאה גם ממיצרים וגבולים דקדושה) גם במצב דלילות, שבזמן הזה אין כח לזה לרוב בנ"א, והכח לזה יהי' דוקא לימות המשיח, ולכן ס"ל לחכמים שדוקא לימות המשיח מזכירין יצי"מ בלילות. משא"כ בן זומא, שהי' למעלה מעולם (ראה בר"פ ב"ב, ד), הי' בכחו לברר הלילות גם בזמן הזה. ועפ"ז נמצא שאצל

בן זומא - ע"י ראב"ע שהביא דבריו - הי' מעין המצב דימות המשיח. ובכחו של ראב"ע הנשיא לחבר שניהם - שגם בזמן הזה (אצל כל ישראל) יהי' המצב של ימות המשיח, כדלקמן בפנים.

(45) כן שמעתי מאמור"ר ז"ל (ראה שיחת ליל ב' דהגה"פ תשי"ט). וראה גם שיחת ליל ב' דהג הפסח תרצ"ט (ספר השיחות ה'תרצ"ו - הורף הי'ש"ת ע' 323).

(46) ראה שיחת ליל ב' דהג הפסח תש"ג (ע' 73) ב' פירושים ב"להביא לימות המשיח": (א) כפשוטו, שמש"ח יבוא. וצריכים להתבונן מה יהי' המצב של כל דבר בעוה"ז בימות המשיח. (ב) שהכוונה והתכלית של כל העבודה בימי הגלות היא "להביא לימות המשיח".

(47) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך. ובכ"מ.